

IDAZKI AGIRI BATI ERANTZUNAZ

(«Aurrantz» ene adiskide onari, biotzez)

ALDAPEKO

Aspaldiko!

Irakurri diat «JAKIN» eraberri-tuan (1) zuzendu didaken esku-titz agiria. Ire epaietan eta mintzai-ran zorrotz xamarra aiz eta eztuk barkatzen ez utsa denik eta ezta di-tekeanik ere. Sarritan zillegi dena gaitzesten duk ire aburuz orrela esan bear eztelako eta etzaiz oar-tzen ire esakera bezain zillegi dela gaitzesten dukena. Adibidez, «Itxa-soa laino dago'n»: «bere huruari tiro bat jo zion», ik onela zuzent-zen didak: «tiro bat emon», mu-til! Nik: «aztertu egin bearko zaio giltzagaillua ote dunentz». Ik: «egin bearko da». Nik: «Gizon bi jausi ziren ene gainean». Ik: «neu-

re ganera» eta makiñabat orrelako. Mutil, mutil, ez ote aiz estutxoia ire lagun urkoa juzgatzen? (2). Ba-ze-kiat nirekin bakarrik ez aizena (3)

---

(1) Etzait zillegi abagune au gal-esten «JAKIN»i ene zorionik beroenak ema-teke, ain dotore, txukun eta egoki atera digulako azken zerbakia. Lenago ma-miz ba'zetorkigun soilki jakingarri eta eder, orain azalak eztio bekaizik bear mamiaren ederrari. Zergatik, ordea, or-tografiaz aldatu? «YAKIN» ene ustez panpiñagoa da, baiñan ezpa-litz ere, zi-llegi ote da aldakuntza egitea?

(2) Irakurlearen jakingarri esanen dut adigarriok Aurrantz jaunak Otsailla-ren 25'ean egindako ezkutuko eskutitze-tik atereak daudela.

(3) Kamiñazpi jaunaren iritzi sendo-

orrelako, edonorekin erabiltzen baituk zorroztasun lege ori (Trillardegire adiskideari egindakoan ere ez uken ezten kamotza erabilli), baiñan iritzi zabalegiak bezala, esuegiak ere kaltegarriak direla deritzaidak. Ba-dakik, ordea, ni orretxegatik mingosten ez naizena. Aitzitik, oarrak eta zuzenketak asmo onez egiñik daudenean, pozten naxiotek, kritikatik —lenago ere esana naizen bezala— beti zerbait ikasten baituk. Losintxak eta palaguak berriz, aundi-iritziak puztuzkeo balio ditek soilki, ots, arrokeria aizatzeko eta ez-jakiteari ateak zabaltzeko.

Ik egindako idazki agiri oni ez ezik, beste ezkutuko bati ere zor diat erantzuna aspalditxo (Otsailaren 25'ean egindakoari, alegia) eta beroietan aipatzen dituken puntuak edonorentzat jakingarri direlako, labur-zurrian erantzuten saiatuko natzaik ik erabiltzen dituken punturik nagusienai. Asi gaitezen lenengo idazki agiriarekin:

1'go.—*Otz naz, gose naz, egarri naz*, esakerak gipuzkeraz ez dizkiagu erabiltzen eta zalantza egiten

garri esan dezadan. Gipuzkoa'n, Zumarraga-Ernio-Zarautz lerroariño beñepein (Bizkaia aldetik begiratuaz, noski) maiz erabilli oi dela —*na* aditz-atzizkia —*la*, ordez. Oartu ahal izan naizenez, esaldi nagusiko aditza baiezkorra denean erabilli oi da eskuarki eta batez ere aditz ori JAKIN sintetikoa denean, adigarri onetan bezalaxe.

niken inun erabiltzen zirenik, Zabalara-Arana ezpaituk niretzat konfidantza osoko iturria. Ur arretik edateko bildur nindukan, baiñan geroztik jakin niken (Aita Imanol Berriatua'k jakin-erazirik, noski) esakera oiek guztiz jatorrak eta errikoiak direla Bizkaia'n. Beraz, *otzak nago, goseak nago* eta *egarriak nago* (Giputzok beñepein orrela esan oi diagu) bezain jatorratz eta egokitzat aitortzen dizkiat orain.

2'gn.—«*Etorr(i) ba'nadi*» eta kidekoak Gipuzkoa'n bakarrik nizekiken erabat arkaikutzat. Bizkaia'n oraindik bizia zeriotelako ustea niken, baiñan ik aditza ematen didakenez, ire aitaren belaunaldiarekin joana zirudik. Etzekiat Laphurdi - Benaparroetan eta batez ere Zuberoa'n bizirik ote diken.

3'gn.—«*Aintza*»k, ots atsegiña izan dezakek; eztiak ukatzen. Baiñan, nun zeukak jatorri? Zer duk «AIN» zelebren ori? Aitzea zeukat —ziur etzekiat baiña— tokizentetan ageri zaigun —AIN atzizkiatik (Orendain, Bañarrain, Zirikiain...) atera zuela Arana-Goiri'k edo bere jarraitzaileen batek. Baiñan, batetik, atzizki bat ez diteke erabilli atzizki bezala baizik. Sekula ez aurrizki bezala. Bestetik, etzekiagu —AIN orrek zer esan gura duen. Batzuek «GAIN» itzaren kondar dela ziotek (eta uste ontaz baliatu izan ziren noski «aintza»ren aldekoak) baiñan au hipotesis bat

hesterik eztuk, iñork ezpaitziguk probatu alakorik eta oker ezpa'niok, gaurko izkuntzalariek beste esangura bat ikusten ziotek atzizki orri, ots, gaurko Peru-r-ENA, Mikela-r-ENA'ren (posesivo) senidetzat zeukatek. Bestalde, euskerak ba-dik Gloria» aditzen emateko itz jatorra: OSPE. Onatx, Duvoisin'en Biblia paregabetik artutako adigarri bi: «Ospatua izanen naiz» (Seré glorificado), (68'gn. or-aldea, 4'gn. vers.). «Jaunaren ospea» (la gloria del Señor), (107'gn. or-ald., 23'gn. vers.). Ez adi luzakor -aukerarik baldin ba'duk, beintzat Duvoisin kapitanaren Biblia irakurtzeko eta ontarako betarik edo aukerarik ezpa'duk, irakurtzak beronen «Laborantzako liburua» deritzan idaztitxo zoragarria. Euskerak, estilista gutxi, oso gutxi, izan dizkik Ainhoa'ko seme leñargi onen maillekoak. Ene iritzian beñepein, euskal-idazletan gorenetakua eta apañenetakua diagu. «Itxaropena Argitaldaria»ri eskatu nioken bere nekazaritzako liburutxoa «Kulixka-Sorta»n ateratzeko, gaurko euskal-belaunaldiak ezagu zezan Laphutar idazle au, baiñan, ene eskabideak etziken arrera onik izan. Untzurruntzaga jauna, ordea, oraindik garaiz zegok asmo eder au aurrera eramateko. Entzungo al-dik ala entzungor eginen dik gure adiskide onak?

4'gn.—«Gizonaren gainean» (so-bre el hombre, acerca del hombre),

eztuk nire iritzian baztergarri, gaurko euskal-populuak (4), BASERRITARRAK BARNE, —literatura zaharrak berriz zer esanik ez— noiz-nai eta itzetik ortzera darabillelako. Ik aipatzen dituken tankeretan kondenagarri bakarra «gizona-tzaz» duk eta ik onartzen duk. Zorigaiztoko asmaketa au, izurrite madarikatu au, gurealdiko euskal-pizkundekoa duk. Ni neu (5), bazterrik-bazter aldarrikatzen ari nauk sasi-euskera orren kontra (alderdi bateko «izparringi» eta beste-ko «venturosoa» baiño kaltegarriago baituk ene ustez), ezpaitziok eskubiderik euskal-morfologia jatorra baztertzeo apeta utsez eta bere orde forma berri bat asmatu. Gaztelera «sobre», «acerca de» ideia adierazteko tankerarik jatorrena eta zaharrena *izenakin erabilki* (6),

(4) Ez adi ikara «populu» itzarekin, euskal-literatura zaharrean arras sustraitua zioen eta Duvoisin'ek, benetan garbizale delarik (ez ordea garbikeri-zale) erabiltzen dik.

(5) Kamiñazpi jaunaren lasaigarri esan gura nuke «ni-neu», «nik-neuk» tankera sendogarriak (intensiboak) txit erabiliak direla Gipuzkoa'n arestian aipatutako lerro-mugatik Bizkai'runtz. Zalantzarik gabe, forma auk eta «ni neroni», «nik neronek» berdiñak dira. Ienengoak Gipuzkoa erditik aruntzakoak, Bizkai alderakoak alegia, dira eta bigarrenak onontzakoak, Oria ibarretik Naporora'runtz erabili oi direnak.

(6) Gaztelera «sobre» gramatiketan nombre substantivo eta adjetivorekin ezagutzen direnak.

—Z atzizkia duk. «Gizona-Z», *sobre el hombre*, «gizon-eta-Z», *sobre los hombres*. Bidasoa'z andik, labur-zurrian plurala «gizon-e-Z» egin oi ditek. Izaki bizidunak direnean, beste forma auek ere zillegi dituk ene ustez: «Semea-ren-tzaz», *sobre el hijo*, «seme-en-tzaz», *sobre los hijos*, baiñan beti -REN edo -EN tartekatuz, pronombretan bezala, nor-en-tzaz», «on-en-tzaz», «ar-en-tzaz»... Utikan, beraz, kiratsa darion -TZAZ ori izenari zuzen erantxita.

5^{gn}.—Kontsonante osteko -EAN toki-atzizkia. Zorigaitzez, ene aurtzaroan sasi-euskera bat besterik ez nuen ikasi, ene ama maitea zenak (G. B.) oso gaizki egiten baitzuen eta euskeraz egiteko agindua aitarena ba'zen ere, amartikan bederatzi amagandik ikasi geniken, bere ardurapean azi baigiñan senide guztiok eta berak erakutsi baiziguen eskola ikastetxera joaten asi artean. Erorrek ba-dakik aurren aitak, lantegiak beartuta, beti etxetik kanpo ibilli bear dutela eta onetxegatik euskera biziaren salbaidia euskaldun amen eskuetan dagoela batez ere. Beren aurrari euskeraz erakusten saiatzen dituk Donostia'ko guraso geienen aurrak euskera mordollo bat ikasten ditek, naiz-ta gurasoak euskaldun jatorrak izan. Entzunberriok, guraso euskaldunak izatez gaiñera, iruzpalau urtean «andereño» baten «euskal-ikastolan» ibillitako illoba bati: «Es que, ez naute

gustatzen pimentuak» (Orixe bai, «arkatza», «idaztia», «egazkiña» eta olakoxeak buruz zekizkik), onelatsu esan bear zukeana: «piperrak ezpaitzaizkit gustatzen» edo «piperrak etzaizkit gustatzen-eta». Eta au eztuk beingo oker esana, bere aboak uneoro darion mintzaira baizik. Izan ere, Donostia'ko aurrak geienok -erdal-itzak aparterdal-adimenez mintzatu izan gaituk eta morfologija azpikoz gaiñera erabilli. Onetxegatik, egiazko euskeraren jabe egin gura izan diagun Donostiarrok zazpi ahalak egin bearrean arkitu gaituk eta oraindik orain, aurtzaroan gaizki ikasiak ezin izan dizkiat erabat uxatu. Neronek batere igarri gabe, -EAN'ordez itz batzuekin -AN erabiltzea ene aurtzarotik elduaroraiño iritxitako utsegite bat duk. Esaterako, guk beti erabilli izan diagu, «arkaitzan», «biotzan», «ostiralan», «larunbatan», «ilbeltzan», «trenan», «bigarrenan», «irugarrenan», «autsan», «ondarran» eta abar. Alaere beste itz askotan -EAN erabiltzen geniken. Ik aipatutako «BARATZAN» ez bekik mingarri. Gipuzkoa geienean «BARATZA» duk «huerta» eta ez «BARATZ». Era au ene ustez Napparroa, Laphurdi eta Zuberoa'koa duk eta auek onetxegatik «BARATZEAN» esaten ditek, baiñan, gurean «baratza». -A'n amaitzen delarik, BARATZAN ongi zio. Bizkaia'n ez duzute itz au ezagutzen, zuenean ORTU baituk,

eta onetxegatik eztuk arritzekoa ire belarriak gaizki salatzea.

«Kai-AN, ibai-AN, mai-AN (ots, i letrarekin bukatutako itzak oro) idatzi bear ote den ala kai-EAN, ibai-EAN, mai-EAN, eztuk txoro-txoro egiñiko galdera, ik ala ba'derizkiok ere. Itz oek -EAN'en geiago erabilli oi dituk Gipuzkoa'n (Beterri'n beintzat) -AN'en baiño. Kampion'ek bere Gramatika ederrean (gure txikitako sasi-euskeran «ederran») onela zioz gai oni buruz: «El dialecto guipuzcoano, aunque no de una manera obligatoria usa de la interpolación de e con los nombres acabados en i: maiean «en la mesa»; loiean «en el lodo»; kuiean «en la cuna». Esto se debe a la consonificación de la i; así que lo que para Lardizábal es una excepción (Gramática Vascongada, página 3, nota), está sujeto a la regla general de los nombres acabados en consonante. Los ejemplos anteriores se pronuncian, y se escriben también a menudo, maYean, loYean, kuYean» (7). Zalantza onetan, beste askotan bezala Euskaltzaindia'ri bere aolkua eskatu nioken eta ik orren bearrik eztiagula esaten didak. Mundu onetan bidegurutze batera irixten geranean eta batez ere aukeran ageri zaizki-gun bi bideok jator antzekoak baldin ba'dituk, zalantzan gelditu oi gaituk ezkerretik ala eskubitik joko eta une orretan aolkari on bat alboan suertatzen ba'zaiguk, lasai-

tasun aundi bat artuaz, bere iritzia eskatuko zioz kagu noski baiño noskiago. Ene ustez, gure zalantza al-dietan Euskaltzaindia duk aolkari-rik zuzenena eta zuhurrena. Bere kontsejua mesedegarri zekigukek eta sekula ez kaltegarri. Ene aburuz, ordea, batasunaren alde, kai-AN, ibai-AN, mai-AN erabiltzea obe duk.

Ille izenetan ere -EAN erabilli bear dela zalantzarik eztiat orain. Eibar'ko itzaldia egitean ba-neki-ken Gipuzkoa-Naparroa'ko mugal-dean Iibeltzean, Otsaillean... esaten zuela erri jatorrak, baiñan batzuek esaten zidateken Bizkai aldera Urtarril-an, Otsailan esaten zela Urtarril-ean, Otsail-ean esan bearrean. Ori egia izatekotan illeen azken -A ori organikoa litzakek, arestian aipatutako «baratza»n be-zala eta bi bukaerak -AN eta -EAN zillegi itukek. Ik, ordea, esaten di-dak Bizkaia'n ere -EAN'en amaitzen dituzutela eta ire esanean konfidantza geiago zeukat beste txosten emalleetan baiño.

6^{gn}.—EGI eta EGIA.—Oso ederki bereizi dituk lenengoa «colina» eta bigarrena «verdad» direla esanaz, baiñan, ik euk eztuk idazten «egia bat» (una verdad). Zergatik ez? Besterentzat predikatzen ari ote aiz?

(7) «Gramática de los cuatro dialectos literarios de la Lengua Euskara», 205^{gn}. or. ald.

Aidean pasa ditzagun ondorengo uskeri batzuek, bestela ezpaitiat sekula bukatuko ire erantzunarekin eta irakurleak gogaituko dizkiat. Gauzatxo bat adierazi nai diat soilki. Nik neuk, *du*, *dot*, eta *dei*'on artean ez diatela joan den aspaldian batere zalantzarik. Irakurtzark ongi nik idatzitakoa eta ikusiko duk nahaste orrekin bein bukatzeko Euskaltzaindia'ri «DUT» en alde auzia ebakitzeke eskatzen diotela.

7^{gn}.—Eztiat uste «ala» eta «edo» ongi bereizten dituenik. «EDO» ene iritzian duk «indistintamente una cosa u otra» eta «ALA» «o bien una cosa o bien otra». Onetxegatik, ik jartzen dituen bi adigarrietan Mitxelena-Elizalte jauna ongi ari duk eta idazlexo au gaizki. Orra Mitxelena'rena danen bixtan: «Bizkaia'n EDO Gipuzkoa'r. (en Guipuzkoa y en Bizcaya, indistintamente) *ken zaitez-kendu* zaitez zillegi dirake». Ni maiz xamar erortzen nauk utsegite ontan igarri gabe, teorian'egia nun den ondotox baldin ba'zekiat ere. Akats au eztuk arritze-koa, Gipuzkoa'n beintzat erriak ezpaidizkik ideia biok ongi bereizten. -EDO, zalantzarik gabe, -ALA'ren barrutia bereganatzen ari duk. Alatsu, ZEIN'ek NOR'en erabilkizuna zearo bereganatu dik Gipuzkoa'n. Orratx, irakurleen bixtan nire, esaldia zuzendu: «Eraso gaizto oni eutsi egin bear al-

diogu ALA (o bien otra cosa) aitzitik, izurrite oldarrari eutsi?». Mitxelena jaunaren alorrean ez adi uts-arrapaketan jardun, denbora galduko baituk eta eskutsik atera... zikindutak ez ateratzekotan. Emen gaituk beste milla gizajo gure euskera sekula ikasi eziñean eta gurekin dudarik gabe probetxu ohea izanen duk.

8^{gn}.—Amaitzeko, gozemak lenbailen «Amasei Seme Euskalerriko» ren eskubidetasunaz solas arin bat egitera.

Lenago ere mintzatuak gaituk biok auzi ontaz, baiñan, nunbait, nire arrazoiak jai zeukatek ire baitan. Zer egingo nik nire usteak onetsi nai ezpa'dituk? Oraingoan, ordea, idazki agiri batean salatzen nauk eta nik ene buruaren alde ateratzeko eskubidexoa ba-zeukat gure zezen-plazako jendearen aintzinean.

Titulu ori atzekoz-aurrera jartzeko zertan oiñarritu nindukan esan nikan lenago ere, baiñan gure ixtilluai begira dagoen jendearen jakingarri, berriro agertuko diat leerro auetan. Erdi-Aroko dokumentuetan, jendaki izenak, euskeraz emanik daudenean, gixa ortan ageri oi dituk, ots, -KO toki-atzizkia atzera boteaz. Sail bat aldatuko diat ondoren, egiazko euskal-senari igarri ahal dizaioken. Olerkari aize-nez, ez al-diek ukatuko izen labur oiei poesi kutsu zoragarri bat. Onatx: «Igurai Mendiko», «Antso

Iturriko», «Garzia Iriarteko», «Garzia Larraineko», «Garzia Mendiko», «Lop Gamarrako», «Lop Hurduringo», «Lope Iriberriko», «Lope Landako», «Nikolai Urrutiko», «Peru Zaldunbideko», «Teresa Iturraldeko», «Maria Bazterreko», «Orti Erro'ko», «Eneko Arzeiz Iriarteko», «Santso Garrariko», «Orti Mendigorriko», «Lope Anderetako», «Santso Undiko», «Iaun Orti Ataondoko», «Garzia Zuriko», «Eneko Enerizko», «Domiku Larraineko (a)», «Mikeliz Orkoienko», «Garzia Olabeko», «Santxo Etxeberriko», «Orti Elizariko», «Orti Maiñeruko», «Garzia Zumbelzko», «Domeka Gamarrako»,

«Santxo Airetako», «Garzia Ormaetseko», «Lope Oskozko», «Domiku Gibelego (a)», «Garzea Arraitzako», «Garzia Larrainetako» (8). Sail luze xamarra aldatu diat, erabilkizun onek ziken indarra eta sustrai sakona ongi ikusteko. Izen oek guztiak Napparroa'koak dituk —Euskal-lerria'ren zain-enborra gaur igartu zorian—, baiñan, beste euskal-alderdietan ere indar berdiñarekin zioztiken sustraituak. Gure eresi zahar eta bertotan ageri diren erakusgarri batzuek aditzera eman gura dizkiat soilki, jostera onen jator-tasanari obeki igarri ahal izateko.

«Andre Milia Lasturko»ren eresitik ahapaldi bi:

Arren, *Andra Milia Lasturko*,

Peru Garzia'k egin deusku laburto (9):

Egin dau andra *Marina Arrazola'ko*.

Ezkon bekio; bere idea dauko.

Mondragoe'ri artu deutsat gorroto,

Giputz andraok (10) artu ditu (11) gaixtoto (12);

Iturriotz-kalean *Andra Maria Balda'ko*,

Arte-kalean *Andra Otsanda Gabiola'ko*,

Erribalean *Andra Milia Lastur'ko*.

(8) Izen sail au Jose Maria Lakarra'ren «Vasconia Medieval» liburutik ateara dago. Donostia'n, 1957'gn. urtean.

(9) «Laburki» esango luket gaurko euskaldunik geienak. —TO eta —KI atzizkiak esangura berdiña dute: *Txar-to-txarici*, *ondo-ongi*... Emen, ordea, «labur»ek eztu *corto*, *breve*, esan gura, «makur», «dollar», «donge» baizik.

(10) Ba-dirudi esaldi ontatik aldi ar-

tako euskaldunak etzutela Mondragoe Gipuzkoa jatortzat aitortzen.

(11) Orra, «ditu» aditz-jokoa antziñatik Bizkaia euskeran sustraitua, Ez ote du «dauz»ek ainbat merezimentu bizkaitar izateko? Gaurko Bizkaitar idazleek «dauz» baztertuz «ditu» onartuko ba'lute, euskeraren batasunak mesede luke, noski.

(12) Gaiztoki.

Aramaio'ko Eresitik :

«Izarraga»tik gora eltzian joeala (13)
Jaun Peru Abendaño'ko'k esala (14) :
Oñetako lur au jabilt ikara,
Gorputzeko lau aragiok bezala.
Oi, aldi oneri al-ba'negi enpara! (15)
Berriz enendorke Aramaio kontrara!
Mendiola, il deustak Gaxto Apala,
Bere laguntzat beste asko ditubala.

«Apez Beltza»renetik :

Borthagarai Orzaize'ko, Borthairu Ezpeleta'ko!
Hi Bordele'n, ni hor Baiona'n, a zer gizonak galduko!

«Beñat Mardo»renetik :

Ni deitzen nuk Beñat Mardo, *Barkoxe-Baxabilla'ko* ;
Otoitzen hait eztizadala kantorerik hunt haboro,
Eztakika ni nizala buruzagi hartako?

Orratx, ire erri inguruko kanta-
gai zoragarri bat :

Madalen Busturiko :

Gabian, gabian,
Errondian dabilta
Zeure portalian.

Ez al-dik biotza ikuitzen Ameri-
ka nabar orretan ire Bizkaia'ren
margo lilluragarritz jantzitako ko-
platxo xarmangarri onek? Gipuzke-
raz ere ba-dizkiagu tankerakoak eta
eztiat sail onetan ixildu nai gure
euskalkiko bat eman gabe:

Josetxo Olaberriko :
Zer dezu negarrez?
—Amak ezkontzerako
dirurik eman ez!

---

(13) Eltzian zijoala. *Eltze*, Azkue'-
ren iztegiak dionez: «terreno baldio, in-
culto»

(14) Gure belaunaldiko euskaldunei
bi lenengo bertsuok bitxi egiten zaiz-
kigu. Orain, onela esango genduke:
«Izarraga'tik gora eltzian joeala, Jaun
Peru Abendaño'ko'k esan zuen».

(15) *Preservar?* Azkue'k Duvoisin'i
artzen dion zentzu onekin ongi datorre-
la dirudi. Jatorkiago legoke, ordea, «al-
di oneri *al-ba'negi* (o) enpara».

Eresi eta bertsuok ahapaldi osotan eman dizkiat gure izen-deituren joskera erabiltzeko oitura zahar ederrari obeki igarri ahal izateko. Geiago ere izanen duk makiñabat bazterretan, baiñan nik une batean bildu ahal izandakoak oetxek dituk eta naikotzat etsitzen dizkiat nire asmoa agertzeko. Alabaiña, xehetasun bat osatu nai nikek nire asmo au obeki borobiltzeko. «Orixe» euskaltzaiñak «YAKIN» onen azken geigarrian (16) —A mugagarriaz diarduela ematen digun albiste jakingarriak, enc ustez euskal-adimantasun zahar eta jator onen sus-trai berbera zeukak. Ormaetxea jaunak Benaparroa'n egin zuen aldian galdetu zioken inguruko bati: «Nongoa zira?» Eta onek erantzun: «Donaphaleu'ko».

Uste diat, orain arte esandakoa-ekin argi eta garbi agerturik utzi diatela zein den egiazko euskal-sena izen-deiturak josteko. Erorrek aitortu idaken eskutitz batean ire erri-tarrek «Balentin Agerre'ko» izena-ekin ezagutzen autela. Zergatik za-puztu nai duk orduan ik, errizale orrek, egiazko euskal-zentzua «Agerre'ko Balentin» edo «Aurre-Apraiz'tar Balentin» erabilliaz? Era herri auek gure euskal-pizkun-de aldian asmatuak dituk, baiñan euskal-arimarik gabeak; areago, euskal-gogoaren kontrakoak. «Agerre'tar B.» tankera alderdi baten eragiñaz zabaldu ukan eta nagusi-tzeko einean jarri. «Agerre'ko B.»

tankerak potto egin ziken, ezpaitzi-ken alderdi baten arnasik izan azi-tzeko eta zabaltzeko. Gaiñera, aur bizkiok, bata bezain ogendun izanik bestea, alkarren kontra asi itukan nork nor itoko eta esan bezala bat atera ukan nagusi; ez ordea arrazoi zuelako, indarra zuelako baizik. Nik, asaba zaharren senari eta era-bilkizunari jarraiki, euskal-pizkun-deko tankera biok gaitzesten dizkiat eta gure-gureak ditukenak onesten, ots, Balentin Agerre'ko» edo «Ba-lentin Agerretarra» (17). Tankera auek gramatika legeen aurka dioa-zela? Euskal-lojickaren kontrakoak direla? Eta zer? Izkuntzak eztituk matematikak, eztituk lege zorrotza-ren jopuak, Mintzairak, txoriak ain-bat, gizonak ainbat LIBERTADEA maite ditek lege nagusi batzuen har-rutian eta Jaun Justo Garateko'ri eskutitz batean esaten nioken beza-la, ha-zirudik mintzaira baten gra-zia gramatika legeak urratuz sor-tzen dela zenbaitetan.

Orra ba: ene biografi liburuaren izena gure aurrekoen joskera sus-traitsu ontan oiñarritu niken, izen-deitura bakarrarekin erabillia izan dena gizatalde sail bati zabalduz. Nire euskal-adimenak (sasikoa ba'duk, barka) ongi erabillia dagoela esaten zidak eta ez nauk damutu, orain artean beintzat, izena tankera

(16) «YAKIN»en geigarria, I (5-6) 1960.

(17) Ez nauk ari pont-izenaz.

ortan jarriaz. «Euskalerrri'ko Amasei Seme» izen arrunt eta prosaikuaren aldean, urre diztira dariola esango nikek.

ERASKIÑA. — Ire Otsailleko 25'ekoan egiten dizkidaken galdegarrik nagusienak NUEN-NUAN-NUN'i eta ZAN-ZEN'i dagozkie-nak dituk. Ikusi diat, ordea, nik gai oietaz esandakoak irakurri ditukela 1960'ko EUSKERA aldizkarian eta bertan emandako arrazoiak naikotzat irizten dizkiat berriaz ere zurian beltz egiten ibilli gabe.

«Itxasoa laino dago...» eleberrian akats mardul au idoro didak 25'gn. orrialdean: «zularik eskuan abaniku bat». Etezkiat nola arrai atera uken akats mingarri ori, nik neronek ezin sinistu bainikan nire lumatik aterea zenik argitaratua ikusitakoan. Joskera ori erabat arbuia-tzen diat. Etezkiat errua nireva ala inprentarena izan uken, baiñan dena dela, nire borondate kontrakoa. Joskera orrek iri ainbateko belarriko min egiten zidak niri. «Euskaltzaindia»ren esku dagoen bigarren ediziñorako antolaketan onela zuzendua ziok: «abaniku bat zuelarik eskuan».

«IZORRA» itzarekin ere jarri didak auzi eta nire ustez batere arrazoirik gabe. Orra ire itzak: «Xeie izorra gelditu... izkera motza, mutil. Leenago ondo esana ba'zoan bere, orain ba-dakik IZORRA'ren esangurea» Poliki ortxe,

Aurraitz adiskidea, poliki labain egin gabe. Gaur-gaurkoz, nik daki-telarik, IZORRA'k atzeukak, zorigaitzez,, erabilkizunik euskaldunen artean, beraz, ez dezakek zentzu zatarrik iduki. Itz eder au, gure antziñatean ain erabilia, orain igartua zegok eta bere ordeaz euskaldunak, emakume bat izorra dagoela esateko «aur egiteko» edo «aurdun» dagoela esaten ditek («estaduan» ere bai makiña batek). Nire ustez, mintza-molde onek izkuntzaren pobretasuna besterik ezтик aditzera ematen. Gure zaharrentzat «IZORRA» itz garbi eta errespetagarria uken eta garbi eta errespetagarri izaten il duk, ZORIGAITZEZ, diot berriaz ere, euskaldunen ezañietan. Oihenarte gureak itz eder au Ama Birjiña'ri eskeintzeko kezkarik etziken izan, zikin-kutsu izpirik izan ba'leza ezañi-kek erabiliko. Onatx, Oihenarte'k Gabirel Goiaingeruaren ezañietan jartzen dizkiken itzak Ama Birjiña agurtzerakoan:

*Zure bizitze zuhurrak
Zeru-lurrak
Derakarzke bakera,
Ezi Iwinkoa'z zar'IZORRA
Harh: nigorra
Hunen zuri erraitera (18).*

(18) «Oihenarteren Gaztaroa Neurthitzetan», 56'gn. or-ald., L. Mendizabal'en irarkolan, Tolosa, 1936. Ediziñoa au 1657'koaren tankeran egiña dago.

Itz oni aditz-tankera ematen ba' iziokagu, orduan, izan dezakek itz itxusiaren usai gurealdian, baiñan bein bitartean ez. Nire ustez euskaldunok ez gindukek saiatu bear IZORRA itza bazterten loi-zipriztiñak irixten zaizkiolakoan, baizik eta sustrai ontatik sortutako itzai erantsi zaien zikin kutsua garbitzen. Ez ote duk uste euskerak eta erlejiñoak mesede geiago luke-
ta orrela?

Oarra: Nire azkenekoan esaten niken ire «Ume zapuztua» etzitzai-

dakela atsegin izan. Ori beingo irakurraldiaren iritzia uken. Geroztik bizpairu aldiz irakurri diat ire olerkitxoak eta bakoitzean mamitsuago eta ederrez ornituago iruditu zaidak. Izan ere, olerkiak ezituk nolanai irakurtzeko, egonarriz baizik, sarritan gertatu oi baituk ederra ezkutuan egotea eta ez azalean. Orduan, erleak loreai bezala, eztena barru-ezkutuan sistatuz, gozoa ateratzen jakin bear. Agur, adiskide eta gaizki esanak barkatu.

LORAMENDI, *Olerki ta idatzi guztiak*. Yurre'tar Julian Abak eratua. Itxaropena, Zarauz, 1960.

Zorionean erori da nire eskuetan liburu zoragarri au. Loramendi-ren olerkiak, orain arte sakabanaturik zebiltzanak, bilduma eder batean eman dizkigu Yurre'tar Julian Abak. Loramendi olerkariak ez dago zer esanik. Oraindik berri baiditugu aren jaioterrian egin zitzaizkion gorasarrea ta orduko lanak, batez ere Jauregi'ren saritua. Eta argitaldi oneri buruz berriz ez dugu eskerrak eman baizik. Alegia, bilduma osatu duenari. Gaztediari begira egindakoa da, oarretan aberats eta ugaria. Zail xamarra egingo bailitzaiguke bestela Loramendi'ren olerkietako euskerara oitugabeoi. Ta obeto dago alaxen, erderazko itzulpena alboan ezarriaz baiño, hai. Alperkeriari ateak itxi zaizkio. Bedoña'tar Joakin «Loramendi»-ren olerkiak on asko egingo dute gazteon eta guztion artean, ezpairik gabe. Ba-dugu nun ikasia hai euskeraren aldetik, bai bere oleri frantziskotarretik ere.

Idazkiak azalean «Olerkiak» izena daramalarik argitaratu da; baiña ba-ditu itz lauz egiñiko lantxo batzuek ere, izenburu osoak adierazten digun bezala. Itz lauz daudenak ere oleri dira, beraz. Yurre Abaren Aurreitz mamitsu batek azaltzen dizkigu erabilli dituen idazki ta kriterioak xeetasun guztiz. Orixe andiaren itz labur batzuek irikitzen dute libururako atea.

Azken orduan esan zituen itz aiek bete dezaizkigula orain an goitik Loramendi aingeruak: «Zerura noa... zerutik lagunduko dizuet zuei... euskerari... Euskalerriari». Ta bukatzeko, milla esker gaztedi euskalzalearen eta olerki maitaleen ize-
nean Yurre'tar Julian Abari.

KALERO